



## **Clypevs Theologiæ Thomisticæ**

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

**Gonet, Jean-Baptiste**

**Parisiis, 1669**

Art. II. Vtrum beatitudo essentialiter consistat in operatione intellectûs, vel voluntatis, aut utriusque?

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

ibidem diximus, divina essentia, licet non sit ab intellectu beatorum expressa vel producta, fortitur tamen rationem verbi in visione beata: quia actualissimè seipsam repræsentat intellectui beatorum, & eorum intellectionem in actu secundo terminat. Quare si verbum hoc secundo modo accipiatur, fateor quòd potest à solo Deo produci, absque influxu & concursu intellectus creati; non quidem extra intellectum, cum de illius essentia sit intellectui vitaliter repræsentare objectum; nec in intellectu non intelligente, ob eandem rationem; sed intra intellectum contemplantem objectum, etsi non producentem ipsum verbum: sed inde non sequitur visionem creatam posse pariter à solo Deo produci.

63. Dices: Qualitas illa, producta à solo Deo, non esset ejusdem rationis cum qualitate producta ab intellectu; cum ista sit vitalis essentialiter, secus autem illa: Ergo non obtineret rationem verbi.

Respondeo distinguendo Antecedens: non esset ejusdem rationis, comparatione facta ad objectum, nego Antecedens; comparatione facta ad principium, concedo Antecedens: ex quo solum sequitur prædictam qualitatem non esse verbum in adæquata & propria verbi acceptione, non autem illam non habere rationem verbi improprie & inadæquatè sumpti.

64. Instabis: De essentia verbi in quavis acceptatione est, quòd intellectus per illud intelligat: At nequit intellectus per aliquid non vitale intelligere objectum: Ergo aliquid non vitale habere nequit rationem verbi, quomodolibet verbum accipiatur.

Respondeo distinguendo Majorem: per illud intelligat tanquam per formam, nego Majorem; tanquam per medium in quo contempletur objectum, concedo Majorem: juxta quam distinctionem, Minor argumenti neganda est, simul cum Consequentia.

65. Ad ultimam probationem nego Antecedens: licet enim Deus terminum augmentationis & nutritionis possit se solo producere, nontamen ipsam augmentationem & nutritionem; quæ cum essentialiter sint actiones vitales, à potentia vitali augmentativa & nutritiva petunt procedere; sicut visio & intellectio à potentia visiva & intellectiva: unde si Deus augetet puerum sine actione virtutis augmentativæ & nutritivæ, non esset ibi augmentatio, neque nutritio, sed mutatio alterius rationis: quemadmodum si ex digito, vel costa mulieris formaret hominem (sicut in paradiso terrestri ex Adami costa Evam formavit) non esset vera generatio, sed alia mutatio diversæ rationis.

ARTICVLVS II.

*Vtrum beatitudo essentialiter consistat in operatione intellectus, vel voluntatis, aut utriusque?*

§ I.

*Quibusdam præmissis, referuntur sententia.*

66. EX dictis articulo præcedenti constat, beatitudinem formalem consistere in operatione aliqua ab ipso beato elicita. Unde cum non pos-

sit consistere in operatione partis sensitivæ; quia ut discurrit D. Thomas hic art. 3. Beatitudo formalis in affectatione Beatitudinis objectivæ consistit: Deus autem, qui est nostra beatitudo objectivæ, cum sit bonum spirituale & universalissimum, à nulla potentia sensitivæ, sive exteriori, sive interiori, attingi potest: Ergo beatitudo nostra formalis in aliqua operatione vitæ intellectivæ debet consistere. Sed cujus potentia sit illa operatio, an intellectus, vel voluntatis, aut utriusque? gravis est difficultas, & celebris controversia, præsertim inter Thomistas & Scotistas, quæ non modicum pulveris in utraque schola excitavit. Cæterum ut debita cum claritate procedamus, & viam præcludamus evasivonibus quorundam Recentiorum, qui eludunt hujus disputationis intentum, potius quàm elucident, afferentes quæstionem esse de solo nomine, & confundentes statum beatitudinis, cum ejus essentia, seu ratione formali.

Diligenter observandum est, aliud esse loqui de beatitudine quoad statum, & aliud quoad essentiam, seu rationem formalem constitutivam illius: loquendo enim de statu seu perfectione beatitudinis, certum est plures ad illam operationes pertinere, nec solum visionem, nec solum amorem, aut delectationem, ad ipsam concurrere, sed omnia etiam quæ ad reliquas potentias, & naturam subjecti perficiendam & beatificandam conducunt; quia constat in beatitudine potentias tam animæ quàm corporis repleti debere omnibus bonis sibi convenientibus & proportionatis, juxta illud Psal. 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum*; sicut homo in statu perfecto, non solum requirit unionem animæ & corporis, sed etiam debitam quantitatem, pulchritudinem, sanitatem, & alia quæ ad ipsum perficiendum concurrunt. Loquendo verò de essentia & ratione formali constitutiva beatitudinis, quæstio est primò, an illa in unica tantum operatione, vel in pluribus ponenda sit? Secundò, supposito quòd in unica & simplici operatione consistat, quæritur ad quam potentiam illa pertineat, an ad intellectum, vel ad voluntatem?

Præterea advertendum est, quòd cum quæstio ista sit proflus metaphysica, & Scripturæ, Concilia, & SS. Patres non definiant, quid in operationibus à Beatis elicitis, & ad beatitudinem concurrentibus, se habeat per modum essentia, quidve per modum proprietatis, & perfectionis concomitantis, aut consequentis; vix aliquid certi haberi potest in hac parte ex auctoritatibus Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum, quæ à quibusdam adduci & accumulari solent. Nam Scripturæ loca, quibus beatitudo gaudium, delectatio, fructio, aliisque nominibus ad voluntatem spectantibus appellatur, possunt à nobis in sensu causali intelligi & explicari: beatitudo enim est causa perfectissimi gaudii, & summæ delectationis. Vel etiam potest beatitudo dici gaudium, seu delectatio, completivè: quia essentia beatitudinis per gaudium, ut per sui proprietatem, completeret & perficeretur, ut docet S. Thomas hic art. 4. ubi ait beatitudinem ab Augustino vocari *gaudium de veritate*, quia ipsum gaudium est consummatio beatitudinis. Quando verò in Scriptura, vel SS. Patribus, nominibus ad intellectum pertinentibus declaratur, responderi potest à Scoti Discipulis, formalem beatitudinem vocari præsup-

positivè visionem, aut cognitionem: quia licet A  
in actu voluntatis consistat, supponit tamen  
cognitionem ex parte intellectus. In quo sen-  
su explicari solent à nostris Thomistis testimo-  
nia Scripturæ, in quibus prædestinatio (con-  
sistens in actu intellectus) appellatur nomini-  
bus pertinentibus ad voluntatem, ut sunt dile-  
ctio, electio, & similia: quia scilicet actus im-  
perij (in quo prædestinationis essentia consistit)  
electionem ex parte voluntatis supponit. Cum  
ergo ex autoritate Scripturæ, & SS. Patrum,  
nihil firmum haberi possit in hac materia, & il-  
lorum testimonia facile possint cludi; ad ratio-  
nes metaphysicas, ex essentia beatitudinis for-  
malis desumptas, recurendum est. Porro ut B  
illarum vis melius percipiatur:

69. Notandum est tertio, ac præ oculis semper  
habendum, essentiam beatitudinis formalis esse  
affectualem finis ultimi, seu objecti beatifici:  
unde illa actio, vel illa actiones censendæ sunt  
ad formalem beatitudinem pertinere, quæ es-  
sentialiter & formaliter sunt affectio finis ulti-  
mi: contra verò illa quæ ad rationem affectio-  
nis ultimi finis, & objectivæ beatitudinis,  
materialiter, concomitanter, vel accidentaliter  
se habent, non spectant ad rationem forma-  
lem beatitudinis, sed ejus essentiam comitantur  
vel subsequuntur. Hoc est unicum fundamen-  
tum, quò in hac parte utitur D. Thomas ad ex-  
plorandam quidditatem & essentiam beatitudi-  
nis formalis, ut patet qu. 1. art. 8. & qu. 2. art. 7.  
& hæc art. 1. 3. & 4. ubi ex hoc inferit essentiam  
beatitudinis in actu intellectus consistere: unde  
huic principio firmiter adhaerendum est, & ab  
illo nullatenus recedendum. His præmissis,

70. Circa resolutionem difficultatis propositæ  
plures reperio Authorum sententias, quæ tamen  
ad tres præcipuas reduci possunt. Prima docet  
beatitudinem formalem plures operationes es-  
sentialiter includere, sine quibus illa neque esse,  
neque concipi potest. Quæ autem sint illæ ope-  
rationes, non eodem modo explicant Authores  
ejusdem sententiæ. Holcot enim in 4. qu. 8. art.  
2. asserit, beatitudinem formalem includere  
plures operationes non solum intellectus & vol-  
untatis, sed etiam sensuum. Verùm ille, ut  
existimo, loquitur de beatitudine quoad statum  
& perfectionem, non verò quoad ejus essentiam,  
seu rationem formalem: unde licet nihil dicat à  
veritate alienum, id tamen de quo in præsentem  
est controversia, non attingit. D. autem Bona-  
ventura in 4. dist. 49. art. 1. qu. 5. sumendo bea-  
titudinem, non pro statu, sed pro essentia, ait  
illam constare tribus actibus, scilicet visio-  
ne, amore, & fruitione. Alij ex duplici tan-  
tùm actu, nempe ex visione & amore, illam  
coalescere ponunt. Ita ex antiquis Hugo Vi-  
ctorinus, Gregorius, & Richardus, & ex mo-  
dernis Molina, Valentia, Suarez, & Salas.  
Alii denique illam ex visione & fruitione es-  
sentialiter constare existimant. Sic Marsilius in 4.  
qu. ultimâ.

Secunda sententia docet, quòd beatitudo es-  
sentialiter consistit in unica & simplici ope-  
ratione, in actu scilicet amoris amicitia, quò di-  
ligitur Deus propter se; actu intellectus, nempe  
visione divinæ essentia, præsuppositivè se  
habente. Hanc tenet Scotus in 4. dist. 49. qu. 4.  
quem sequuntur ejus Discipuli, & præter eos  
(inquit Vazquez) nulli ei assentiuntur.

Tertia, huic extremè opposita, in actu intel-

lectus, visione scilicet divinæ essentia, forma-  
lis beatitudinis essentiam adæquatè constituit;  
& amorem, ac fruitionem, seu delectationem,  
esse duntaxat illius proprietates ad illam conse-  
quentes, & ab ea inseparabiles, affirmat. Ita  
S. Thomas hæc art. 4. & omnes ejus Discipuli,  
quibus adherent Toftatus, Curiel, Lorca,  
Vazquez, Granado, Beccanus, & Bellarmi-  
nus lib. 4. de æterna felicitate Sanctorum,  
cap. 2.

Eandem sententiam tenet Carthusianus in 4.  
dist. 49. qu. 1. illamque tribuit Augustino, Hi-  
lario, Bernardo, & aliis Patribus, & refert D.  
Hieronymum jam beatitudine coronatum, ap-  
paruisse Augustino, & ei dixisse: *Tota beatitudo  
nostra est videre, nec est unus nostrum beator  
alio, nisi in quantum faciem Dei tuis clarius vi-  
det.* Unde ipse Augustinus in soliloquiis cap. 16.  
*Hoc est, inquit, plena beatitudo, & tota glo-  
rificatio hominis, videre faciem Dei sui.* Et 10.  
de civit. cap. 16. *Illam visio tanta pulchritudinis  
visio est, & tanto amore dignissima, ut sine  
hac, quibuslibet aliis bonis prædium, atque  
abundantem, non dubitet Plotinus infelici-  
simum dicere.*

## S. II.

## Primus dicendi modus refellitur.

Dico primò: Formalis beatitudo, non in  
pluribus, sed in uno actu consistit. 71.

Hanc conclusionem sic probat Scotus, ubi  
suprà qu. 3. §. ad questionem: Beatitudo obje-  
ctiva est omnino simplex: Ergo beatitudo for-  
malis, quæ illam attingit, & illi debet propor-  
tionari, debet etiam eadem simplicitate gaudere,  
& in unico actu consistere.

Verùm hæc ratio nullius est ponderis: nam  
vel in Antecedenti loquitur de simplicitate ob-  
jecti beatifici in esse entis, vel de simplicitate  
illius in esse objecti, per exclusionem multipli-  
cis rationis objectivæ? Si primum, Consequen-  
tia est nulla: quia circa objectum entitative  
idem, versari possunt plures actus specie distin-  
cti. Si secundum, petit principium, vel ad mi-  
nus non probat id quòd probandum est: nam  
illi qui formalem beatitudinem in actu utrius-  
que potentia constituunt, duplicem rationem  
objectivam distinguunt in objecto beatifico,  
nempe rationem veri respectu intellectus, &  
rationem boni in ordine ad voluntatem: Ergo  
ratio illa nullius est roboris.

Secundò alij sic eam probant: Formalis bea-  
tudo debet consistere in perfectissima ope-  
ratione: At operatio perfectissima solum est una;  
eo enim ipso quòd duæ operationes specie inter  
se differunt, necessariò una debet esse perfe-  
ctior alterâ, cum species se habeant sicut nu-  
meri, qui in indivisibili consistunt: Ergo nequit  
formalis beatitudo consistere, nisi in una tantum  
operatione. 72.

Sed nec ista ratio apertè convincit, nisi aliunde  
roboretur: si enim per impossibile perfectissi-  
ma operatio non esset affectio ultimi finis, in  
illa formalis beatitudo non consisteret: Ergo  
quòd aliqua operatio, beatitudo sit vel non sit,  
non ex solo perfectionis excessu, sed præcipuè  
ex eo quòd sit vel non sit affectio ultimi finis,  
colligi debet. Unde

Probatur primò conclusio ratione fundamen-  
tali. Illa operatio constituit essentialiter forma-

lem beatitudinem, quæ primò Deum assequitur, & radicaliter seu causaliter continet aliarum potentiarum perfectiones: Sed hoc uni tantum operationi convenit: Ergo in unica, & non in multis operationibus, consistit essentialiter formalis beatitudo. Major est certa: nam in aliis essentiis id intelligimus esse constitutum formale, quod primò illis competit, & in quo radicaliter ceteræ perfectiones continentur; ut patet in homine, cujus constitutum est rationalitas, quia primò ei competit, & est radix risibilitatis, & aliarum potentiarum quæ conveniunt naturæ humanæ: Ergo cum beatitudo formaliter in Dei assecutione sit posita, in illa operatione debet constitui, cui primò convenit ratio assecutionis, continentis causaliter reliquas perfectiones, quæ beatitudinem comitantur. Minor autem, in qua est difficultas, probatur: quia inter duas operationes naturæ rationalis, pertinentes ad diversas potentias, intellectum scilicet & voluntatem, necessariò intervenit ordo; cum enim nihil sit volitum, quin præcognitum, actus voluntatis supponunt actus intellectus, eisque subordinantur: Ergo utraque operatio nequit esse prima assecutio ultimi finis, aliarum potentiarum perfectiones & operationes radicaliter continens: sicut quia inter rationalitatem & risibilitatem reperitur ordo ac subordinatio, & risibilitas supponit rationalitatem, impossibile est quòd utraque essentialiter hominis primò constituat, & radicaliter contineat omnes alias perfectiones quæ competunt naturæ humanæ.

74. Ex quo præcluditur via solitæ evasioni Adversariorum, qui vim hujus rationis infringere conantur, asserendo plures operationes, ad diversas potentias pertinentes, non posse quidem adæquatè & totaliter concurrere per se primò ad consecutionem ultimi finis, benè tamen in adæquatè & partialiter, attingendo illum diversò modò, & sub diversa ratione sub qua, sicuti attingunt intellectio & volitio; nam intellectio illum assequitur sub ratione veri, volitio autem sub ratione boni. Præcluditur, inquam, via huic evasioni: quæro enim, an per intellectio-  
nem, quæ est prævia ad actum voluntatis, homo verè assequatur ultimum finem, vel solum per illam præparetur ac disponatur ad ejus assecutionem? Si primum dicatur, talis operatio erit prima consecutio ultimi finis, & prima radix causaliter continens aliarum potentiarum perfectiones, subindeque ipsa beatitudo formalis. Si verò secundum asseratur, intellectus operatio erit tantum præparatio & dispositio ad assecutionem finis; & prima finis assecutio fiet per actum voluntatis, ac in illa essentialiter consistet formalis beatitudo; in actu verò intellectus solum præsuppositivè ac dispositivè: & ita quicquid dicatur, beatitudo formalis essentialiter in unica operatione consistet, quamvis plures includat præsuppositivè, concomitanter, vel consecutivè.

75. Neque obstat quod illi dicunt, nempe diversas illas operationes partialiter se habere ad consecutionem ultimi finis, & diversò modò, seu sub diversa ratione sub qua, nempe sub ratione veri & boni, illum attingere. Cum enim Deus sit res simplicissima & indivisibilis, unicâ actione totus teneri & possideri potest; & tentio seu possessio rei non regulatur penes modum tendendi diversum, sed penes rationem

A rei in sua substantia; sic enim simpliciter possidetur, & nostra redditur: ut patet cum quis unâ tantum manu apprehendit, & tenet bursam plenam pecuniis; quis enim propterea neget eam perfectè & simpliciter ab eo possideri, eò quòd utraq; manu, vel ore, ac dentibus, & omnibus aliis modis quibus apprehendi potest, illam non teneat? Addo quòd, licet Deus dici possit assequibilis non solum sub ratione veri, sed etiam sub ratione boni, si ly sub dicat rationem qua assequibilem, non tamen si dicat rationem sub qua assequibilitatis: ut ex solutione argumentorum patebit.

76. Probatyr secundò conclusio aliâ ratione: Beatitudo formalis, cum sit perfectior & superior omnibus formis quæ possunt advenire creaturæ, debet esse illis simplicior; sicut Angelus quò superior & perfectior existit, eò simplicior est, & eò paucioribus & universalioribus utitur speciebus, ut in tractatu de Angelis ostensum est: si autem beatitudo ex multis operationibus coallesceret, non esset simplicior aliis rebus creatis, imò potius esset veluti unum per accidens, & per aggregationem plurium; nam plures operationes sunt plura entia, & ex pluribus entibus in actu, non fit unum per se, sed per accidens: Ergo formalis beatitudo, non in pluribus, sed in uno tantum actu consistit.

77. Neque valet quod ait Curiel, cui hæc ratio displicet, non esse inconveniens dicere quòd beatitudo formalis non fit unum per se, quia consistit in quadam perfecta dispositione animæ, quæ confluit ex proportionibus diversarum operationum; sicut sanitas ex proportionibus humorum, & pulchritudo ex proportionibus partium. Non valet, inquam, quia licet loquendo de beatitudine completivè (seu quoad statum) hoc verum sit, ut antea declaravimus; non tamen si loquamur de beatitudine, quoad essentialitatem & rationem formalem: illa enim debet esse una & simplex, & quantum possibile fuerit, beatitudini objectivè proportionari. Unde D. Thomas hinc art. 2. ad 4. ait beatitudinem esse unam, continuam, & sempiternam operationem; & mox subdit: *In presenti vita, quantum deficiamus ab unitate & continuitate talis operationis, tantum deficiamus à beatitudinis perfectione..... & ideo in activa vita qua circa multa occupatur, est minus de ratione beatitudinis, quam in vita contemplativa, qua versatur circa unum, id est circa veritatis contemplationem.* Efficaciores pro hac conclusione rationes adducemus §. 4. ubi cum D. Thoma ostendemus, essentialitatem beatitudinis soli operationi intellectus, quæ est visio Dei, posse competere: nunc aliquæ objectiones quæ à Recentioribus fieri solent, §. sequenti diluendæ sunt.

## S. III.

## Præcipue objectiones solvuntur.

78. **O**BICIUNT in primis Recentiores varia Scripturæ testimonia, in quibus beatitudo significatur nominibus pertinentibus modò ad operationem intellectus, ut cum appellatur visio, contemplatio, cognitio; modò ad operationem voluntatis, ut cum dicitur dicitur gaudium, delectatio, fructio: ut enim cuncta hæc testimonia verificentur, dicendum videtur, beatitudinem formalem non esse unicam simplicem operationem, sed plures actus essentialiter include-

Disp. 6.  
art. 5.77.  
qu. 6.  
§. 3.

78.

re. Addunt Benedictum XII. in quadam extravaganti quam refert Alphonfus à Castro, verbo *Beatitudo*, hæresi 74. definire, animas iustorum, qui jam decesserunt, ante generale iudicium esse verè beatas, *Divina Essentia visione & fruitione*. Item addunt quòd Catechismus Romanus iussu Pij V. editus, parte 1. ad illa verba symboli, *vitam æternam*, ait *essentialem beatitudinem in eo sitam esse, ut Deum videamus, eisque pulchritudine fruamur*.

79. Respondeo primò, hæc & similia testimonia non favere illis Authoribus, sed ab ipsis esse solvenda; cum illi essentiam beatitudinis in visione, & fruitione, seu gaudio beatifico non constituunt, sed in visione & amore; & fateantur fruitionem & delectationem esse quid concomitans aut subsequens formalem beatitudinem, non verò illam constituens; quia cum gaudium sit de ipso bono jam præsentis & possessio, assecutionem illius supponit, non verò constituit, ut infra dicemus. Unde,

80. Respondeo secundò, Scripturam in illis testimoniis solum assignare operationes, quæ re ipsa in beatitudine inveniuntur, non autem explicare quænam ex illis ejus essentiam metaphysicè constituat, seu quid in ipsa beatitudine se habeat per modum essentia, quid per modum proprietatis & perfectionis eam concomitantis aut subsequens, ut supra annotavimus: unde beatitudo nunc visio, nunc gaudium, aut delectatio, in Scriptura appellatur, non quia ex utroque actu essentialiter constet, sed quia utrumque includit, visionem scilicet ut suam essentiam, & delectationem veluti proprietatem, perfectionem, & consummationem suam.

81. Ad extravagantem Benedicti dicendum est Pontificem ibi solum voluisse definire, animas iustorum decedentium ex hac vita, expectare diem generalis iudicii, ut beatitudinem recipiant, sed ante illum diem verè esse beatas, videndo Deum, & ejus præsentiam fruendo: quòd verò utraque hæc operatio, vel una duntaxat ad essentiam beatitudinis pertineat, nullatenus definit, sed Theologorum disputationi relinquit. Idem dicendum est de Catechismo Romano. Nec obstat quòd ibi loquatur de essentiali beatitudine: hoc enim nomine non significat ipsam essentiam & quidditatem beatitudinis, metaphysicè sumptam, de qua in præsentis agimus, sed integram ejus substantiam, ut ab accidentibus communibus divisam; illa siquidem non solum visionem, sed etiam amorem & fruitionem complectitur: sicut ad substantiam hominis pertinet quòd sit admirativus & risibilis, licet hoc non pertineat ad ejus essentiam metaphysicè consideratam. Adde fruitionem interdum à SS. Patribus sumi, non pro gaudio & delectatione, quæ ad consecutionem rei desideratæ consequitur, sed pro ipsa possessione rei amata; ut patet ex illo Augustini lib. de moribus Ecclesiæ cap. 3. *Quid est aliud frui, quam præsto habere quod diligis?* hoc autem modo visionem Dei fruitionem esse constat.

82. Secundò arguit Valentia: Formalis beatitudo consistit in perfectissima conjunctione cum Deo: Sed perfectior est illa quæ fit mediis actibus intellectus & voluntatis, visione scilicet & amore, quàm illa quæ fit per solam visionem: Ergo beatitudo formalis non consistit in unico actu, sed in pluribus.

A Respondeo, formalem beatitudinem non consistere in perfectissima conjunctione absolute & simpliciter; aliàs deberet consistere in unione hypostatica, quæ est summa & perfectissima omnium unionum; sed in perfectissima conjunctione, in genere assecutionis: licet autem actus voluntatis addat rationem conjunctionis super actum intellectus, non tamen addit rationem assecutionis; quia ut ostendimus s. sequenti, actus voluntatis assecutivus non est: adeoque tametsi ex utroque actu, visionis scilicet & amoris, resultat perfectior cum Deo conjunctio, non tamen perfectior ejus assecutio, seu possessio.

B Dices: Facta assecutione per actum intellectus, adhuc Deus est ulterius assequibilis: Sed non restat acquisibilis nisi per actum voluntatis: Ergo iste non solum addit rationem conjunctionis, sed etiam rationem assecutionis. Minor est certa, Major autem probatur. Per actum intellectus solum possidetur Deus sub ratione veri: Sed Deus non solum est assequibilis sub ratione veri, sed etiam sub ratione boni; cum ut sic habeat rationem ultimi finis, de cujus conceptu est quòd sit consequibilis à creatura rationali: Ergo assecutio Deo per visionem beatam, adhuc est ulterius assequibilis.

C Respondeo negando Majorem, ad cujus probationem, distinguo Majorem: per actum intellectus solum possidetur Deus, sub ratione veri: *ly sub dicente rationem sub qua assequibilitatis, concedo Majorem: dicente rationem que assecutum, seu assequibilem, nego Majorem.* Similiter distinguo Minorem: Deus est assequibilis sub ratione boni, tanquam ratione *sub qua*, nego Minorem: tanquam ratione *que*, concedo Minorem, & nego Consequentiam. Itaque sicut intellectus non solum intelligit rationem veri, sed etiam rationem entis & boni, & omnes formalitates quæ cuivis enti competere possunt; licet omnes illas sub ratione veri, ut ratione *sub qua* intelligat: ita non solum assequitur veritatem Dei, sed etiam ejus bonitatem, pulchritudinem, suavitatem, omnesque alias formalitates & perfectiones divinas; omnes tamen sub ratione veri, ut ratione *sub qua*, attingit & consequitur; & quia Deus solum est assequibilis sub ista ratione, tanquam ratione *sub qua*, quamvis ut ratio *que* sit assequibilis sub omni alia, idè adæquatè tenetur ab intellectu; & ultra visionem beatam, non restat assecutio ulterior, licet restet ulterior conjunctio.

D Instabis: Deus est assequibilis sub ratione ultimi finis: At ratio *sub qua* illius, ut est ultimus finis, est ratio bonitatis: Ergo est assequibilis sub ratione boni, ut ratione *sub qua*.

E Respondeo stando semper in eadem distinctione: Deus est assequibilis sub ratione ultimi finis, *ly sub dicente rationem que assequibilem, concedo Majorem; dicente rationem sub qua assequibilitatis, nego Majorem; & concessa Minori, nego Consequentiam.* Vel concessa Majori, distinguo Minorem. Bonitas est ratio *sub qua* illius ut est ultimus finis, si consideretur ut appetibilis, concedo Minorem: si spectetur solum ut assequibilis, nego Minorem: licet enim in ultimo fine ratio *sub qua* appetibilitatis sit bonitas, sola tamen veritas est ratio *sub qua* assequibilitatis illius.

Objicies tertio: Beatitudo formalis debet seipsa

seipsâ hominis appetitum adæquatè satiari: At sola visio illum adæquatè non satiat, bene tamen visio & amor beatificus; cum non solum homo inclinatur ad videndum Deum, sed etiam ad ipsum amandum: Ergo beatitudo formalis in uno simplici actu non consistit, sed simul visionem & amorem includit.

88. Confirmatur: Ex eo probavimus supra, in visione essentia divina sine personis non salvari formalem beatitudinem, quia appetitus hominis per talem visionem non esset perfectè satiatus, sed adhuc maneret inquietus, & pendulus: At etiam visio Deo, & non amato ab homine, illius appetitus suspensus, & inquietus existeret: Ergo visio sine amoris consortio beatitudo non est; & consequenter amor ad beatitudinem essentialiter exigitur.

89. Respondeo primò, hæc argumenta non solum probare, ad beatitudinem essentialiter requiri visionem & amorem, sed etiam gaudium & fruitionem: quia scilicet homo non solum appetit videre & amare Deum, sed etiam ipsò frui, & de ejus possessione gaudere; ita ut si per impossibile illum videret, & amaret, & de ejus fruitione & possessione non gauderet, per talem visionem & amorem ejus appetitus non esset perfectè satiatus, sed adhuc maneret inquietus, & suspensus: Ergo vel ad beatitudinem formalem non requiruntur essentialiter duo actus, vel requiruntur tres, nempe visio, amor, & fruitio; quod tamen Valentia, Suarez, & alij Recentiores, contra quos in præfenti disputamus, firmiter negant, & beatitudinem in sola visione & amore constituunt.

90. Respondeo secundò, beatitudinem seipsâ formaliter satiari debere primariam inclinationem hominis, secundariâ autem non per seipsam formaliter, sed causaliter tantum, causando scilicet actus per quos illæ satiantur formaliter: hoc autem solum competit visioni beate; illa enim seipsâ formaliter satiat inclinationem naturalem quam homo habet ad veri cognitionem, & quæ primariò ei convenit (cum primum prædicatum essentiale hominis sit esse intellectivum) inclinationem verò quam habet ad amorem bonitatis, ejusque fruitionem, causaliter satiat, in quantum causat amorem beatificum, & summum gaudium & delectationem de possessione Dei. Cæterum amor beatificus, cum radicaliter non contineat visionem beatam, nec formaliter, nec causaliter satiari potest inclinationem quam homo habet ad cognoscendum verum; nec proinde esse beatitudo formalis, ut s. sequenti contra Scotum ostendemus.

Unde patet responsio ad confirmationem, & disparitas ad exemplum quod ibidem adducitur: siquidem inclinatio ad videndas divinas personas est primaria, & ideo visio illam non satians, beatitudo non foret; inclinatio verò ad amandum Deum, secundariò tantum homini convenit (cum volitio sit inclinatio consequens ad intellectionem) & ita sufficit quòd visio causaliter eam satiet.

91. Objicies ultimò: Dotes quæ consequuntur ad conjunctionem animæ, & matrimonium spirituale illius cum Deo, non solum sunt in intellectu, sed etiam in voluntate, ut infra ostendemus: Ergo matrimonium seu conjunctio, in qua beatitudo essentialiter consistit, non solum pertinet ad intellectum, sed etiam ad voluntatem.

Tom. III.

92. Respondeo, dotem non solum dari ad initium matrimonij, seu ad desponsationem, sed etiam ad consummationem & usum ejus: & ideo licet matrimonium Dei in patria realiter & essentialiter salvetur in actu intellectus, nihilominus tamen dantur dotes in voluntate, in qua matrimonium perficitur, & consummatur; licet omnes dotes originaliter & radicaliter contineantur in visione. Aliquid simile contingit in via: desponsatur enim anima Deo per fidem, juxta illud Osæ 2. *Sponsabo te mihi in fide*: ad quam desponsationem sequuntur virtutes infuse, quasi dotes, quarum aliqua sunt in intellectu, & alia in voluntate. Unde dicebat B. Agnes: *Annulo suo subarravit me Dominus: dexteram meam & collum meum cinxit lapidibus pretiosis: tradidit auribus meis inestimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis.*

S. IV.

Opinio Scoti rejicitur.

Dico secundò: Beatitudo formalis non consistit in actu voluntatis.

93. Probatur ratione D. Thomæ hic art. 4. & 3. contra gent. cap. 26. Beatitudo formalis consistit essentialiter in assecutione ultimi finis, seu beatitudinis objectivæ: Sed nullus actus voluntatis potest esse assecutio ultimi finis: Ergo beatitudo formalis in nullo actu voluntatis essentialiter potest consistere. In Majori omnes conveniunt: Minor autem probatur primò ratione generali. Velle est quoddam appetere: Atqui appetere non est consequi rem appetitam, sed inclinari & tendere in eam: unde videmus quòd res cognitione carentes per appetitum innatum tendunt in bonum conveniens suæ naturæ; animalia verò per appetitum elicatum excitantur ad illud quærendum, & consequuntur illud per actum alterius potentia, v. g. lapis per gravitatem, quæ est inclinatio ipsius, tendit ad centrum, per quantitatem verò & per ubi ipsi unitur: item ovis per famem & appetitum incitatur ad quærendum pabulum, & dentibus ac ore illud attingit & consequitur: similiter homo per voluntatem appetit divitias, cibos, flores, odores, voluptates, & similia, & per diversas potentias ac sensus illa consequitur: manu enim apprehendit pecunias, cibos verò, flores, odores, & voluptates, gustu, odoratu, & tactu: Ergo similiter actus voluntatis non est consecutio rei volitæ, sed inclinatio & tendentia voluntatis in eam.

94. Secundò probatur eadem Minor ratione D. Thomæ locis citatis. Actus voluntatis circa ultimum finem, vel est desiderium, vel delectatio: Sed neuter horum actuum potest esse consecutio ultimi finis: Ergo nullus actus voluntatis rationem consecutionis ultimi finis habere potest. Minor quantum ad primam partem evidens est: desiderium enim, cum sit de re absente, non potest esse ejus possessio & consecutio: & sanè si per desiderium homo consequeretur bonum quod appetit, omnes avari statim divites essent, omnes ægroti sani, & omnes miseri felices, quod absurdum est. Probatur verò quoad secundam, quam Aureolus & quidam alij negant, in delectatione seu gaudio beatifico formalem beatitudinem constituentes. Nam sicut desiderium est de bono absente & nondum habito,

G

- ita delectatio est de bono jam habito & possessio; unde non facit, sed supponit finis consecutionem, & ut ait D. Thomas hic art. 4. *Delectatio advenit voluntati, ex hoc quod finis est praesens, non autem è converso ex hoc aliquid sit praesens, quia voluntas delectatur in ipso.*
95. Addo quod consecutio ultimi finis per se intenditur: delectatio autem, cum sit veluti quoddam operationis condimentum, non per se intenditur, sed propter operationem quam perficit. Unde Aristoteles i. Ethic. cap. 4. dicit quod delectatio perficit operationem, sicut decor juventutem, qui quidem est propter eum cui inest juvenus, & non è converso: Ergo delectatio non est consecutio ultimi finis, sed aliquid eam concomitans.
96. Huic rationi D. Thomae, quae praecipua & fundamentalis est, & quam Vazquez inexpugnabilem, seu insolubilem appellat, duobus modis occurrunt Adversarij. Aureolus enim, & illi qui delectationem ad beatitudinis essentiam spectare existimant, respondent, quod etsi delectatio bonum possessum supponat, adeptioe facta per visionem & amorem beatificum, acquiritur tamen idem objectum adeptioe ab aliis distincta, nec inconvenit objectum jam adeptum, iterum sub alia ratione per supervenientem actionem acquiri & teneri. Scotus verò & ejus Discipuli, qui non in delectatione, sed in amore amicitiae beatitudinem formalem constituunt, dicunt S. Thomam in praedicta ratione insufficienter enumerasse actus voluntatis, quia non fecit mentionem de amore specialiter sumpto, qui à desiderio & delectatione distinguitur.
97. Sed haec solutiones facile possunt confutari. Prima quidem: quia non alia de causa delectatio de praedio aut de pecunia possessa, non est ejus possessio & adeptio, nisi quia talia objecta ex conceptu delectationis supponuntur possessa: Ergo similiter delectatio de bono infinito, adeptio & possessio, non est illius adeptio, etiam sub diversa ratione.
- Deinde, Ex hac solutione sequitur objectum beatificum, per visionem & amorem possessum, posse terminare actum desiderij: Consequens est falsum: Ergo, &c. Probatur sequela: nam per actus praedictos, juxta solutionem quam impugnamus, non possidetur adeo quate objectum beatificum, sed ulterius possidendum restat per delectationem: Ergo ut sic terminare poterit desiderium.
98. Similiter solutio Scoti facile rejicitur: tum quia D. Thomas amorem non omisit, sed illius expressam fecit mentionem, contra gentes cap. 26. tum etiam quia amor amicitiae minus potest esse beatitudo formalis, quam delectatio: Ergo D. Thomas excludendo delectationem à ratione consecutionis ultimi finis, virtualiter & implicitè amorem exclusit. Consequentia patet, Antecedens probatur primò: quia beatitudo formalis, cum habeat rationem praemij & consonae, respicit Deum ut est bonum nostrum, amor autem amicitiae respicit Deum ut bonum in se, in quo distinguitur à delectatione & amore concupiscentiae, qui cum sit veluti recurvus, reflectit amantem in seipsum, & respicit bonum amati, non ut est in se, sed ut est amanti & concupiscenti utile: Ergo si beatitudo formalis ad voluntatem spectaret, magis pertineret ad fruitionem & amorem concupiscentiae, quam ad charitatem & amorem amicitiae.
- Secundò probatur idem Antecedens ratione D. Thomae loco citato. Amor specialiter dictus, prout à desiderio & delectatione distinguitur, abstrahit à praesentia vel absentia objecti, & aequè in illud tendit, sive absens, sive praesens sit; delectatio verò respicit objectum, ut praesens & possessum: Ergo amor specialiter dictus minus potest esse consecutio ultimi finis, subindeque beatitudo formalis, quam fruitio aut delectatio. Unde Scriptura loquens de beatitudine formali, saepe mentionem facit visionis & fruitionis. Item Benedictus XII. & Catechismus Romanus, dicunt eam sitam esse in visione & fruitione (in sensu supra explicato) nihil tamen dicunt de amore amicitiae: Ergo in illo non consistit essentialiter beatitudo formalis.
- Respondent Scotistae, quod sicut licet cognitio ut sic abstrahat à praesentia objecti (unde per fidem Deus cognoscitur in via notitià abstractivà, quae cognitio non est ipsius affectio) intuitiva tamen notitia, qualis est patriae, petit objecti beatifici praesentiam, & est affectio illius; ita licet amor secundum se abstrahat à possessione vel non possessione objecti amati, amor tamen patriae determinatè attingit bonum ut possessum.
- Sed contra primò: Amor specialiter dictus per hoc differt à desiderio, & à gaudio, quod desiderium est de bono non habito, gaudium de bono habito & possessio; amor autem specialiter dictus est de bono prout sic, abstrahendo praesens à absentia & praesentia, ut ostendimus in tractatu de voluntate Dei: Ergo vel amor patriae est delectatio, & non amor specialiter dictus (& sic non magis potest esse beatitudo formalis, quam delectatio, quae in sententia Scoti essentiam beatitudinis constituit) vel sub nulla ratione est de bono ut habito, & consequenter non est consecutio ultimi finis.
- Contra secundò: Amor viae est ejusdem speciei cum amore patriae: Sed amor viae non est adeptio & possessio ultimi finis, alioquin viatores essent comprehensiores: Ergo nec amor patriae.
- Mirum est quantum hoc ultimum argumentum Adversarios torqueat, & in quam varios dicendi modos eos dividat. In primis Scotus respondet (& hanc solutionem maxime probat, quae tamen aliis minimè probatur) amorem viae & patriae specie distingui, cum regulentur cognitionibus specie diversis, nempe fide obscurà, & clarà visione. Alij dicunt amorem patriae, licet ejusdem speciei cum amore viae, ratione tamen majoris intentionis posse obtinere rationem affectiois, quae amori viae non competit. Alij confugiunt ad modum quandam consummationis, in quo amor patriae ita excedit amorem viae, ut nunquam ab isto in tali perfectione adaequari possit. Denique Valentia hic disp. i. qu. 4. ad individuationem diversam referunt, & asserit quod licet amor patriae ex specie sua affectio non sit, ex individuali tamen conceptu obtinet rationem affectiois.
- Verum omnes istae solutiones frivolae sunt, & difficultatem argumenti propositi non minuunt, sed confirmant. Prima solutio à Theologis communiter rejicitur: tum quia cognitio non specificat actus voluntatis, neque ut quod, neque ut quo, sed ipsa bonitas apprehensa, apprehensione ingrediente solum ut conditione applicante; unde cum bonum amatum idem sit in via & in patria, non obstante diversa apprehen-

99.

100.

101.

Disp. 6.  
art. 1.

102.

103.

hone, amor viæ & amor patriæ sunt ejsdem speciei: tum etiam, quia si prædicti amores differrent specie, sequeretur habitum charitatis viatoris specie distingui ab habitu charitatis remanente in patria: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor hæc videtur certa: aliàs ita esset verum evacuari charitatem viæ in patria, sicut est verum evacuari fidem; uterque enim habitus periret in se, & solum maneret in alio diversæ speciei; quod est contra Apostolum 1. ad Corin. 13. asserentem, charitatem nunquam excidere, licet fides & prophetia in patria evacuentur & destruantur. Sequela verò Majoris probatur: Ideò in viâ & in patria ponimus diversos habitus in intellectu, nempe fidei & luminis gloriæ, quia cognitio patriæ specie distinguitur à cognitione viæ: Ergo si amor patriæ differat specie ab amore viæ, debebunt consequenter diversi specie habitus charitatis in viatore & in comprehensore admitti.

103. Secunda solutio adeò est insufficientis, ut ipsimet Scototandem displicerit, & merito: Primò quia non est dabilis amor ita intensus in patria, ut intensior in viâ dari non possit; imò de facto amor Beatissimæ Virginis in intensione omnes amores omnium Beatorum superavit: Ergo amor patriæ ratione graduum intensonis, obtinere non potest rationem assecutionis ultimi finis, quæ amori viatoris non competit.

Secundò, quia quòd aliqua actio sit consecutio, & quasi apprehensio seu tentio sui objecti, pertinet ad ejus rationem formalem, & non consistit in hoc quòd fiat intensiori aut perfectiori modo: Ergo si amor patriæ ex sua specie & ratione formali non habet quòd sit consecutio ultimi finis, id non habebit ex eo quòd fiat modo perfectiori, putà cum majori intensione, suavitate, aut permanentia.

104. Ex quo impugnata manet tertia solutio, quæ asserit amorem patriæ obtinere rationem assecutionis, ex eo quòd sit consummatus, seu ratione cujusdam modi, qui consummatio amoris dicitur. Manet, inquam, impugnata hæc solutio: quia modus sapit naturam rei cujus est modus: unde sicut modus intensonis in amore patriæ, nequit esse assecutio, quia entitas amoris, quam modificat, assecutio non est; ita & eadem ratione modus ille consummativus amoris patriæ, assecutio non erit.

Denique solutio Valentis rejicitur: quia si amor beatificus esset consecutio, distingueretur specificè ab amore viæ: Ergo ex ratione individuali obtinere nequit rationem consecutionis, quam non sortitur ex ratione specifica. Consequentia patet, probatur Antecedens. Primò, quia in intellectu actus qui est consecutio, specie distinguitur ab actu non consecutivo: Ergo si voluntas per aliquem actum assecutiva esset, talis actus specie differret ab alio non assecutivo. Secundò, quia desiderium in hoc specie differt à gaudio, quòd desiderium est de bono non habito, gaudium verò de bono possessio: Atqui similiter actus qui esset assecutio, objecti præsentiam exposceret, non secus ac gaudium, à qua tamen præsentia abstrahit actus amoris non consecutivus: Ergo isti actus differrent etiam specie inter se.

106. Dices, actum illum consecutivum non distingui specie ab amore non consecutivo, idque quia non petit præsentiam objecti ex conceptu

Tom. III.

A specifico, sed solum ex conceptu individuali.

Sed facile confutatur hæc responsio: nam idcirco in intellectu est dabilis actus petens objecti præsentiam ex conceptu specifico, quia intellectus assecutivus est: Ergo si voluntas sit assecutiva, etiam dabilis erit in illa actus petens præsentiam objecti ex conceptu specifico. Item idè in voluntate datur actus petens objectum non possessum ex conceptu specifico, nempe desiderium, & similiter actus petens ex conceptu specifico objecti possessionem, videlicet gaudium; quia voluntas ex propria ratione potest objectum suum attingere, sub illis diversis conceptibus: Ergo si voluntas potest tendere in suum objectum, sub ratione assequibilis, ipsum per proprium actum assequendo, dabilis erit actus in illa, qui ex conceptu specifico sit consecutio ultimi finis, & consequenter specie distinctus ab actu ejsdem voluntatis, qui assecutio non sit.

§. V.

Sententia D. Thoma stabilitur.

Dico tertio: Beatitudo formalis essentialiter in Dei visione consistit. 107.

Hæc conclusio evidenter sequitur ex principiis jam statutis: cum enim ostenderit in prima conclusione, beatitudinem formalem non posse consistere in duplici operatione; & ex conclusione præcedenti constet, illam in amore aut alio actu voluntatis non esse positam: manifestum relinquitur, eam in Dei visione adæquatè consistere.

108. Illam probant plures ex nostris Thomistis, ex eo quòd visio Dei sit perfectissima operatio creaturæ intellectualis, utpote à nobiliori potentia procedens, nempe ab intellectu qui (ut demonstrant Philosophi in libris de anima) perfectior est voluntate, & nobilissimum objectum attingit, nimirum essentiam Dei clarè cognitam, & ipsi perfectissimo modo, per modum scilicet speciei & formæ intelligibilis, unitam.

Verum, ut supra annotavimus, hæc ratio non convincit, nisi aliunde juvetur, & addatur visionem esse operationem perfectissimam intra lineam assecutionis. Si enim per impossibile, perfectissima operatio non esset assecutio ultimi finis, in illa formalis beatitudo non consisteret: Ergo quòd aliqua operatio sit beatitudo, ex solo perfectionis excessu demonstrari nequit; sed magis debet ostendi ex eo quòd talis actio sit ultimi finis assecutio. Unde D. Thomas hic art. 4. in corp. hoc solum principio utitur, ad demonstrandum beatitudinem formalem non esse operationem voluntatis, sed intellectus. *Manifestum est (inquit) quòd beatitudo est consecutio finis ultimi.... Consequitur autem ipsum, per hoc quòd sit præsens nobis per actum intellectus, &c. Et 3. contra Gent. cap. 26. num. 9. sic discurre: Si alicujus rei sit aliqua res exterior finis, illa ejus operatio dicitur esse finis ultimus, per quam primò consequitur rem illam: sicut his quibus pecunia est finis, dicitur etiam possidere pecuniam finis, non autem amare, neque concupiscere. Finis autem ultimus substantia intellectualis est Deus: illa igitur operatio hominis est substantialiter ejus beatitudo vel felicitas, per quam primò attingit ad Deum: hoc autem est intelligere; nam velle non possumus quòd non intel-*

G ij



*ligimus. Est igitur ultima felicitas hominis in cognoscendo Deum per intellectum substantialiter, & non in actu voluntatis.*

109.

Ex hoc ergo principio sumitur ratio fundamentalis nostræ conclusionis, quæ potest sic proponi. Beatitudo formalis essentialiter consistit in consecutione objecti beatifici: Sed actus intellectus videntis clarè divinam essentiam, est consecutio eius: Ergo in clara Dei visione beatitudo formalis consistit essentialiter. Major patet, Minor probatur primò ex Scriptura, in qua divina essentia lux appellatur, ut Psal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*: nam sicut lumen per visum possidet, ita & divina essentia per claram sui cognitionem, seu beatificam visionem.

110.

Secundò probatur ex Augustino lib. 83. questionum qu. 35. ubi ait: *Quid aliud est beatè vivere, nisi æternum aliquid cognoscendo habere? æternum est enim de quo solo rectè fidiatur: quod amanti auferri non potest: idque ipsum est quod nihil sit aliud habere, quàm nosse.* Et infra: *Omnium, enim rerum præstantissimum est quod æternum est, & propterea id habere non possumus, nisi ea re quæ præstantiores sumus, id est mente.*

Neque valet si dicas, Augustinum lib. 1. retract. cap. 26. hoc retractasse, his verbis: *Illud quod dixi id esse amandum, quod nihil est aliud habere quàm nosse, non satis approbo. Neque enim quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis: nec tamen eum noverant, vel sicut noscendus est non noverant.*

Non valet, inquam, hæc responsio: quia Augustinus ibi absolute non retractat illam propositionem, *Deus non nisi cognoscendo habetur*, sed solum illam explicat & modificat; ne videlicet intelligeretur quòd habere Deum, sit semper nosse ipsum in se, sive quòd Deus non aliter possit haberi quàm per claram sui notitiam: à fidelibus enim habetur in hac vita per gratiam & charitatem, licet ab illis non cognoscatur ut est in se. Non negat ergo quòd nosse Deum ut est in se, clarè scilicet visione, sit illum perfectè habere & possidere. Et verò duo ibi dixerat Augustinus, scilicet quòd *nihil aliud est habere Deum, quàm nosse*: & quòd *beatè vivere nihil aliud sit, quàm Deum cognoscendo habere*: porò primum retractavit, seu potius explicavit ac limitavit, non autem secundum. Unde ex hoc testimonio rectè probatur, claram Dei visionem esse ejus consecutionem & possessionem.

111.

Tertiò probatur eadem Minor principalis ex discrimine, quod communiter constituitur inter intellectiōnem & volitionem, quatenus scilicet intellectio fit trahendo objectum cognitum ad intellectum, volitio verò tendendo in objectum. Ex hoc, inquam, discrimine probatur eadem Minor. Per intellectiōnem objectum fit præsens intellectui; intentionaliter quidem & objectivè, si uniat potèntiæ solum mediante specie representativa illius; realiter verò & entitativè, si per seipsum immediatè illi conjungatur; ut contingit in visione beatifica, in qua essentia divina per modum speciei & formæ intelligibilis mentibus Beatorum unitur: at verò voluntas nunquam facit objectum præsens; sed vel quærit per desiderium, ut fiat præsens; vel supponit aliunde præsens, & quiescit ac delectatur in illo per fruitionem, ut antea declaravimus: Ergo solum actus intellectus non

verò voluntatis, est consecutio sui objecti: atque adeò sola visio divinæ essentia est ejus consecutio.

Ex hoc intelliges rationem supra allatam quorundam Thomistarum, desumptam ab excellentia & præstantia visionis supra amorem, & intellectiōnis supra volitionem, non esse à priori, nec demonstrativam, sed à posteriori, & solum probabilem. Sic autem deduci potest: Cùm gratia, quæ naturam imitatur, sit ordinatissima, non debuit elevare ad maximum & præstantissimum munus, quale est consecutio ultimi finis, nisi præstantissimam & perfectissimam creaturæ rationalis operationem: Ergo ex eo quòd aliqua operatio sit perfectissima, rectè colligitur (scilicet à posteriori) illam esse ultimi finis consecutionem, subindeque formalem beatitudinem.

Probatur secundò conclusio: Beatitudo formalis est illa operatio, quæ est radix proprietatum quæ ad beatitudinem requiruntur: Sed visio beatifica est radix amoris necessarii, summæ delectationis, omnimodæ impeccabilitatis, aliarumque perfectionum & proprietatum, quæ beatitudini connaturaliter conveniunt, ut patebit ex dicendis disputatione sequenti: Ergo illa est beatitudo formalis.

Tertiò probatur: Beatitudo formalis essentialiter constituitur per id, per quod primò & essentialiter distinguitur status termini à statu viæ: Sed status termini à statu viæ per ipsum actum visionis primò & essentialiter distinguitur, non verò per actum amoris: Ergo beatitudo per actum visionis, non verò per actum amoris essentialiter constituitur. Major patet, nam constitutum & distinctivum omnino coincidunt. Minor autem suadet. Si videns Deum per impossibile ipsum non diligeret, maneret extra statum viatoris; si tamen e contra Deum diligeret, nec minus eum videret, extra statum viatoris non constitueretur: Ergo quod primò distinguit statum viæ à statu termini, est visio beatifica, non verò actus amoris.

Probatur quartò: Pœna essentialis damnatorum, quæ dicitur pœna damni, consistit in carentia divinæ visionis: Ergo gloria essentialis Beatorum consistit in visione Dei. Consequentia patet: nam pœna damni est privatio beatitudinis essentialis: Ergo si est privatio visionis, visio est gloria essentialis. Antecedens verò probatur: Pueri qui sunt in limbo, habent pœnam damni præcisè ex eo quòd privati sint visione Dei, non verò quia privati sunt quocumque actu voluntatis; quocumque enim actus voluntatis in ipsis ponamus, si non ponatur visio, pœnam damni semper habebunt: Ergo pœna damni essentialiter in carentia divinæ visionis consistit.

Quintò probatur: Beatitudo Dei consistit essentialiter in actu intellectus, ut præintellecto omni actu voluntatis: Ergo & beatitudo nostra, quæ est similitudo & participatio divinæ beatitudinis. Consequentia patet, Antecedens probatur ex D. Thoma 1. p. qu. 26. art. 2. ubi id docet, & præcipuè in resp. ad 2. ait enim: *Secundum modum intelligendi prius est beatitudo divina, quàm actus voluntatis in ea requiescentis; & hoc non potest esse nisi actus intellectus. Unde in actu intellectus non attenditur beatitudo.*

Nec obstat quod docet idem S. Doctor in eadem questione art. 4. scilicet beatitudinem Dei esse quandam perfectionem, quæ omnem

omnino perfectionem complectitur: De contemplativa, inquit, felicitate habet continuam & certissimam contemplationem sui, & omnium aliorum: de activa verò gubernationem totius universi... habet gaudium de se, & de omnibus aliis pro delectatione: pro divitiis habet omnimodam sufficientiam quam divitiis promittunt; pro potestate, omnipotentiam; pro dignitate, omnium regimen; pro fama verò, admirationem totius creature. Non obstat, inquam, quia ibi non loquitur de beatitudine Dei quantum ad ejus essentiam & rationem formalem, sed quoad statum, & perfectionem seu complementum, sub qua ratione omnium perfectionum & bonorum genera complectitur, & ideo definitur à Boëtio: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.* Unde etiam beatitudo nostra, quoad statum & perfectionem sibi debitam considerata, non solum includit visionem beatificam, sed etiam amorem firmum, fruitionem jucundam, delectationem plenam; pluresque alias dotes & perfectiones, de quibus infra agemus, quæ fluunt à visione beatifica, ut rivuli à fonte, radij à sole, effectus à causa, & proprietates ab essentia.

Probatur ultimò conclusio: Beatitudo consistit essentialiter in illa operatione, quæ formaliter vel causaliter satiat omnem appetitum creaturæ rationalis: Sed visio beatifica hoc præstat: Ergo in illa essentialiter consistit formalis beatitudo. Major patet ex supra dictis. Minor autem constabit ex dicendis digressionem sequenti.

DIGRESSIO BREVIS.

*Vbi ostenditur omnia hominis desideria per Dei visionem perfecte satari.*

117. TAM multis & tam variis cor humanum æstuat desideriis, ut merito dixerit Poëta: *Quot fructus sylva, quot flavae Tiberis arenas, Mollia quot Martis gramina campus habet: Tot diversa hominum studia.*

Omnia tamen ad quatuor præcipua, quibus, veluti quatuor ventis, omnes vitæ humane turbines excitantur, posse reduci existimo. Primum est desiderium scientiæ, quod, ut docet Aristoteles in isto Metaphysicæ, nobis à natura insitum est. Secundum, desiderium magnitudinis, quod etiam omnibus hominibus naturaliter inest. Tertium, desiderium voluptatis, quod hominibus & brutis commune est. Ultimum denique est desiderium æternitatis, seu immortalitatis, quod homini peculiare est, & certissimum immortalitatis animæ nostræ argumentum. Ut ergo evincamus, visionem beatificam esse plenam & perfectam omnium desideriorum satisfactionem, subindeque formalem beatitudinem, breviter demonstrandum est, hæc quatuor desideriorum genera, per illam perfecte compleri ac satari.

118. Et primò quantum ad desiderium scientiæ, res adeò clara & perspecta est, ut vix probatione indigeat. Cùm enim Beatus quilibet in cælo videat Dei essentiam, quæ est prima rerum omnium causa, & ipsa veritas per essentiam, in qua omnes veritates creatæ eminentissimò modo continentur; hinc tantà repletur scientiâ, ac sapientiâ, ut omnis sciendi appetitus perfecte satietur & extinguatur, juxta illud Philippi ad Tom. III.

A Christum: *Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.*

In Ecclesia peregrinante adipe quidem frumenti pacemur, sed non sine variis integumentis: Verbum Dei habemus, sed in carne; & ipsam carnem Verbi verè manducamus, sed sub cortice Sacramenti: denique aquas sapientiæ bibimus, sed ex stillicidio Scripturarum; adeòque non satiamur his bonis, sed interdum esurimus & sitimus. At in cælesti gloria Beati habent veritatem in seipsa, non in figuris & ænigmatibus, gustant dulcedinem æterni Verbi, sine cortice Sacramenti, vel Scripturarum; apponunt os ad fontem sapientiæ, non ad rivulos aut stillicidia stillantia super terram: unde sciendi desiderium omnino in eis extinguatur.

Plures (inquit S. Thomas) sunt fontes à quibus homines aquas sapientiæ hauriunt, ut sitim animæ, & sciendi desiderium, quod à natura nobis insitum est, extinguere possint: nempe cælum, elementa, plantæ, animalia, & alia corpora mixta, ut supra retulimus. Verùm quia hæc objecta summum bonum, & primam veritatem non continent; in illis sciendi desiderium non extinguatur, sed magis accenditur & inflammatur: unde pulchrè Evangelista Christi Joannes, omne quod est in mundo concupiscentiam vocat. Quid enim est concupiscentia, nisi rabida sitis: si ergo omnia quæ sunt in mundo, si omnes ejus aquæ sunt sitis, ac etiam omnis earum rerum cognitio: illas aquas pectori humanæ mentis injicere, nihil aliud erit quàm priori siti alias addere graviores, quæ ipsam vehementius accendant. Non potest ergo sitis animæ, & naturale sciendi desiderium extingui, nisi in ipso fonte sapientiæ & scientiæ, ipsa nimirum Dei essentia clarè visâ, & gerente vices verbi & speciei expressæ in visione beatifica; unde Eccles. I. dicitur: *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis.* Ex illo fonte Beati continuo in cælo bibunt, & qui in hac vita magno labore & multo tempore, quasi guttatim sapientiam hauriebant, ibi in momento, Deo clarè viso, affluunt omni scientiâ, non solum rerum creaturarum, sed etiam attributorum ipsius Creatoris: vident enim in Verbo attributa, relationes, & personas divinas; omnia nostræ fidei mysteria; totum hoc universum; plures creaturas possibili- & futuras; & denique omnia quæ ad illorum statum pertinent, ut in Tractatu de visione beata fusè ostendimus. Unde præclare Gregorius Magnus 4. dialog. cap. 33. *Quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?* Tunc igitur mens humana quiescet, neque intelligentiam desiderabit ulteriorem, cùm ante oculos id totum quod intelligere desiderat, habebit.

Verùm non solum appetitus scientiæ, sed etiam magnitudinis desiderium, per claram Dei visionem satietur: nam sicut hedera, quæ planta humilis est & infirma, adhærendo parieti ascendit & elevatur; ita homo, licet ex se imperfecta & vilis creatura, adhærendo tamen Deo per cognitionem & amorem, ex tali unione perficitur & consummatur, juxta illud Prophetæ: *Mihi autem adhære Deo bonum est.* Unde egregè Marcilius Ficinus: *Qui Deum vero amore profecutus fuerit, Deum inveniet, & se in Deo recuperabit: quia ad suam, per quam creatus est, redibit ideam; ubi rursus reformabitur, quia idea sua perpetuò coherabit.* Ideo quisquis no-

119.

120. opusc. 61

Disp. 4. art. 5.

121.

In com-  
viviis  
Plato-  
nis cap.  
21.



strum in terris à Deo separatus est, non verus est homo, sed semihomo; cum à sui idea sit formaque disjunctus. Cum ergo in visione beata perfectissima fiat conjunctio Dei cum homine; & divina essentia per modum formæ intelligibilis & intellectæ, seu speciei impressæ & expressæ, mirabili profus modo, & seclusis imperfectio- nibus inhærentiæ & informationis, mentibus

Disp. 2. Beatorum uniat, ut in Tractatu de visione beata fuscè declaratum est; per illam Beatus ad supremum magnitudinis fastigium evehitur, & non solum deiformis, sed etiam quodammodo Deus efficitur, juxta illud Prophetæ: *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes.*

122. Nec mirum: si enim albedo unita homini illum facit album, calor calidum, puchritudo pulchrum, sapientia sapientem: cur divina essentia, per modum formæ intelligibilis illi intimè conjuncta, non reddet illum quodammodo Deum? si non in esse entitativo, saltem in esse intentionali & intelligibili; maxime cum intellectus transeat quodammodo in rem intellectam, & ex intellectu & intelligibili fiat magis unum, quàm ex materia & forma, ut ex Aristotele, & ejus Commentatore ibidem ostendimus. Unde i. Joan. 3. dicitur: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Et D. Thomas 3. con. gent. cap. 31. sub fine ait, quòd *secundum hanc visionem, maxime Deo assimilatur.* Sed cur? qui enim videt Regem v. g. non propterea Rex efficitur; qui pulchrum aspicit, pulcher non fit; qui sapientem contempletur, non acquirit sapientiam: ut quid ergo qui videt Deum, illi assimilatur, & quodammodo Deus efficitur?

123. Hujus discriminis duplex potest assignari ratio, & utraque egregia. Prima est, quia visio rei creatæ non est ejus consecutio seu possessio, sed alià potentiã eam cognoscimus, aliã eam possidemus: avarus enim v. g. oculis videt pecuniam, & manu illam apprehendit; gulosus visu intuetur cibos, & palato ac gustu illos percipit. E contra verò Dei visio est ejus consecutio & possessio, juxta illud Augustini lib. 83. quæstionum qu. 35. *Quid aliud est beatè vivere, nisi æternum bonum cognoscendo habere?* Sicut ergo divitiarum possessio divitem facit; regni consecutio regem; & sapientiæ acquisitio sapientem: ita Dei visio hominem quodammodo Deum efficit, & in ejus similitudinem transformat. Unde D. Thomas 1. p. q. 25. art. 6. ad 4. ait quòd *humanitas Christi, ex hoc quòd est unita Deo; & beatitudo creata, ex hoc quòd est fructus Dei; & beata Virgo, ex hoc quòd est Mater Dei, habent quandam dignitatem infinitam ex bono infinito quòd est Deus.*

125. Secunda ratio discriminis est, quia dum res creatas videmus, illæ immediatè per suam essentiam non uniantur potentiæ cognoscitivæ, sed tantum mediante aliqua specie & similitudine ab illis diffusa, quæ aliquod accidens est, subindeque diversè generis ab objecto quod repræsentat: dum autem Beati Deum per visionem beatificam contemplantur, ipsa divina essentia immediatè per seipsam, & sine ullo medio creato, eorum mentibus in ratione speciei conjungitur, subindeque ex hac ineffabili unionem Beati Deo assimilantur, imò & quodammodo dij efficiuntur. Et hanc existimat D. Thomas 3. contra gentes cap. 51. fuisse mentem Apostoli, dum dixit: *Similes ei erimus, quoniam videbi-*

mus eum sicuti est. *Secundum hanc visionem* (inquit) *Deo assimilatur. & ejus beatitudinis participes sumus; nam ipse Deus per suam essentiam, suam substantiam intelligit, & hæc est ejus felicitas.*

Circa tertium desiderium, quod est voluptatis seu delectationis, multa Scripturæ & SS. Patrum testimonia hic adduci possent, ad probandum illud per visionem beatificam omnino satiari; quæ brevitatis causâ prætermittimus, ut evidenti ratione idiplum demonstremus.

Sciendum est igitur ex S. Thoma 1. 2. qu. 31. art. 5. delectationem quæ percipitur ex cognitione, tria requirere, potentiam intelligentem sive sententem, objectum conveniens illi potentiæ, & unionem objecti cum potentia: unde quantò potentia est aptior ad cognoscendum, & objectum nobilius, ac unio magis intima, tantò major ex ejus actu percipitur delectatio. Porro in visione beatifica hæc tria perfectissimò modò concurrunt: nam intellectus, à quo elicitur, inter potentias cognoscitivas purior, altior, nobilior, & ut sic loquar, vivacior est, ac per hoc multò aptior ad cognoscendum: Deus, cum sit primum verum, & primum intelligibile, est altissimum & nobilissimum objectum; & unio ipsius cum intellectu ita intima, ut exceptâ hypostaticâ, major & intimior dari non possit. Quis igitur capere vel suspicari poterit, quale & quantum gaudium illud sit, quod ex beatifica visione percipitur? quale illud osculum summi boni? qualis ille complexus cælestis Sponsi? Certè si sensus nostri, quamvis sint potentiæ corporeæ, & cum bestiis nobis communes, habeantque objecta materialia & valde imperfecta, quæ non minùs sæpe lædunt sensum, quàm illum oblectent; eorumque unio cum potentia superficialis sit & externa, & in pluribus sensibus non fiat unio ipsius objecti, sed tantum imaginis cum potentia; tantam nihilominus delectationem experiuntur, objecta sibi convenientia percipiendo, ut non pauci propter illam ferè insaniant: quantam, quæso, voluptatem capiet beata mens ex visione essentia divina, quæ est bonum infinitum, ex quo omne bonum, in quo omne bonum, & super omne bonum, ut loquitur Augustinus? *Adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo* (inquit Prophetæ) *vel ut habet versio hebraica: Satietas lætitarum cum faciebus tuis.* Quod Genebrardus ita exponit: *Cum aspectu faciei tuæ est satietas perfecta, & plena jucunditas.* Et Vatablus: *Cumulatissima abundantia omnium quæ animum lætitiâ perfunderent, & omne jucunditatis genus.* Unde idem Prophetæ, ut abundantiam hujusmodi lætitiæ & delectationis declaret, comparat illum torrenti: *De torrente*, inquit, *voluptatis tuæ potabis eos.*

E In torrente tria sunt: multitudo maxima aquarum ex montibus descendendum; repentina inundatio, ubi enim paulò ante nihil erat aquæ, conspicitur flumen ingens; denique impetus aquarum decurrentium, & secum omnia obvia rapiendum. Sic erit in beatitudine cælesti: nam in momento, Deò clarè visò, omni bonorum genere affluemus; omnesque animæ potentiæ, & corporis sensus, mira voluptate & delectatione perfunderentur, quæ ad instar torrentis magno impetu animum rapiet in Dei admirationem & amorem. Si autem quæras, ex quo fonte repentina illa inundatio oriatur in beatis? Respondet idem Prophetæ, subdens: *Quoniam*

apud te est fons vite, & in lumine tuo videbimus lumen: per hoc aperte declarans, claram Dei visionem esse veluti fontem, à quo omnia Beatorum gaudia promanant, & à quo oritur torrens ille voluptatis, ac fluminis impetus, qui lætificat civitatem Dei.

128.

Eandem veritatem luculenter expressit Evangelista Christi Joannes Apocal. 22. ubi etiam sub symbolo & figura amœnissimi fluvij, Sanctorum fœlicitatem describit his verbis: *Et ostendit mihi fluvium aqua vite, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni. In medio platea ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vite asserens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.* Certè non poterat sub aptiori symbolo cœlestis beatitudo describi: etenim fluvius ille aqua vivæ, splendens tanquam crystallus, nihil aliud est, quàm clara Dei visio, quæ ad instar limpidiſſimi & puriſſimi fluminis, totam Dei civitatem lætificat. Fluvius ille à sede Dei & Agni procedere dicitur: quia visio beatifica ex Dei potentia, & Christi meritis originem ducit: vel quia gaudia æternæ beatitudinis præcipuè ex fruitione duorum procedunt, scilicet Dei in sua essentia & substantia, & Christi agni, inquantum homo est. Unde D. Thomas 2. 2. qu. 2. art. 6. & 7. docet objectum principale beatitudinis esse attributa Dei, & mysteria Christi: & ipsemet Christus dicebat Joan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Præterea cœlestis ille fluvius ex utraque parte amœnissimis arboribus, quæ per singulos menses reddunt fructus suos, circumdatus merito dici potest: quia Dei visio plura habet adjuncta sibi gaudia, quæ nunquam veterascunt, sed nova semper apparent, ut postea declarabimus. Denique non solum fructus, sed ipsa etiam folia ligni sunt ad sanitatem Gentium: quia in cœlesti illa beatitudine nihil reperire est inutile, nihil parvum; omnia quæ ad illam spectant, pretiosa sunt, omnia utilia, ac delectabilia; ipsa quoque folia ligni vite, id est dotes corporis gloriosi, ex animæ dotibus profluentes, omnem languorem & infirmitatem depellunt, ac perpetuam incorruptionem & incolunitatem præstant.

129.

Quàm magna ergo multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te, & dedisti videntibus te! Certè tam ingens & immensa est, ut in cor hominis intrare non possit; & potius homo dicatur in gaudium illud intrare, quàm illud in hominem, juxta illud Christi Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui.*

Homil. de transfiguratione.

Hæc est differentia (inquit Lanuza) inter gaudium hujus mundi & paradisi, quod primum, utpote parvum & modicum, dicitur intrare in cor, potestque capi re tam exigua, quale est cor humanum: aliud verò, quia immensum & infinitum, concludi corde nequit humano: adeoque melius dicitur homo in illud intrare gaudium, quàm illud gaudium in cor hominis. Quod ibidem hoc exemplo declarat: si sumas poculum aquæ, de facili illud in corpore tuo comprehendes: contra verò si demergaris in flumen, vel in mare, capere id non poteris, sed potius illud te capiet. Mundi hujus voluptates exiguæ sunt & modicæ, ac veluti leves haustus quos bibimus, & subito evanescunt: contra verò gaudium cœleste ad instar est fluminis aur

130. A matis immensi, juxta illud Eccl. 39. *Benedictio illius quasi fluvius inundavit.* Quare melius homo in illud, quàm illud in hominem, intrare dicitur.

Aliud etiam reperitur discrimen egregium inter voluptates terrenas & cœlestes, quod eleganter exponit D. Gregorius homil. 36. in Evang. his verbis: *Hoc distare fratres charissimi inter delicias corporis & cordis solet, quod corporales delicia cum non habentur, grave in se desiderium accendunt; cum verò habita eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt. At contra spirituales delicia, cum non habentur, in fastidio sunt; cum verò habentur, in desiderio; tantoque à comedente amplius esuriuntur, quanto & ab esuriente amplius comeduntur &c.* Bona ergo creata, quia finita & limitata sunt, per sui fruitionem excludunt desiderium, & dum satiant, pariunt fastidium. Contra verò bonum increatum, cum infinita sit dignitatis & dulcedinis, tam suaviter implet, tam delectabiliter satiat, ut in ejus fruitione regnet desiderium, & in satietate vigeat illius appetitus. Unde D. Petrus loquens de Spiritu Sancto ait: *In quem desiderant Angeli prospicere.* Et Petrus Damianus in hymno de gloria paradisi, ex dictis D. Augustini collecto, fœlicitatem Sanctorum describens, habet hos versus:

*Vno pane vivunt oves utriusque parie, Avidi & semper pleni, quod habent desiderant, Non satietas fastidit, neque fames cruciat.* C *Inbiantes semper edunt, & edentes inbiant.* Cum ergo (inquit Gregorius in Moralibus) ad ipsum fontem vite devenerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul & satietas: sed longè aberit à siti necessitas, longè à satietate fastidium, quia sitientes saturabimur, & saturati fruemur.

131.

Si quis autem à me quærat, quæ sint præcipuæ gaudij beatifici cause? Breviter respondeo triplicem gaudij Beatorum materiam nobis insinuari Numer. 13. per fructus illos quos attulerunt exploratores de terra promissionis, ficus scilicet, uvæ, & malogranata: Nam per ficum intelligenda est dulcedo quæ percipitur ex contemplatione Deitatis: per uvam, dulcedo quæ percipitur ex aspectu Christi humanitatis, in torculari crucis expressæ: & per malogranata, in quibus grana ordinatè se habent, & miro ordine distinguuntur, gaudium quod percipitur videndo ordinatam Sanctorum societatem, & penè innumerabilem Angelorum exercitum (quorum nullus cum alio in specie convenit) eorumque omnium ac singulorum differentias. Item Apocal. 12. per coronam duodecim stellarum, quæ erant in capite mulieris, insinuantur nobis gaudia duodecim Beatorum, putà duodecim cognitiones, quæ electos in æternum lætificabunt; quarum tres attingunt tres personas Sanctissimæ Trinitatis, novem verò reliquæ novem ordines Angelorum. Vel etiam sub symbolo duodecim stellarum dici potest, significari in primis tres animæ dotes, scilicet Dei visionem, comprehensionem, & fruitionem: deinde quatuor dotes corporis, nimirum claritatem, subtilitatem, agilitatem, & impassibilitatem: denique satietatem quinque sensuum. De quibus omnibus fusè disputatione sequenti disseremus.

Superest desiderium æternitatis seu immortalitatis, quod etiam in beatifica visione expletur. 132.

Cum enim illa sit immutabilis & tota simul, & A  
 nullam (ut ait Bernardus) capiat ex eo quod est,  
 fuit, vel erit, mutationem (quia principia ad  
 illam concurrentia, scilicet lumen gloriæ, &  
 essentia divina per modum speciei unita, man-  
 nent omnino invariata) non mensuratur tem-  
 pore, aut ævo, sed æternitate participata, ut  
 in tractatu de visione beata ostendimus. Unde  
 Augustinus 13. confess. cap. 15. loquens de beatis,  
 Vident (inquit) faciem tuam semper, & ibi le-  
 gunt sine syllabis temporum; semper legunt, &  
 nunquam preterit quod legunt; non clauditur co-  
 dex eorum, nec plicabitur liber eorum, quia tu  
 ipse illis hoc es, & eris in æternum. Deinde, cum  
 intelligere sit gradus perfectissimus vitæ, & in-  
 tellectio operatio perfectè vitalis; Beatus vi-  
 dendo Deum, & ipsum per totam æternitatem  
 contemplando, vivet vitâ æternâ & intermina-  
 bili, juxta illud Christi Joan. 17. *Hæc est vitæ  
 æterna, ut cognoscant te Deum* &c. Unde Isaiæ  
 25. dicitur: *Faciet Dominus exercituum omnibus  
 populis in monte hoc convivium vindemia, pin-  
 guium medullarum, vindemia defecate*: quia  
 in monte gloriæ æternum faciet Deus electis  
 suis convivium, in quo omnium deliciarum flo-  
 rem, & omnium bonorum medullam illis mi-  
 nistrabit, juxta illud Tertulliani lib. 1. adversus  
 Marcionem cap. 3. *In unum necesse est summitas  
 magnitudinis eliquetur*. Postea addit Isaiæ,  
 quod *Deus præcipitabunt mortem in sempiternum*.  
 Ubi ad illam videtur alludere consuetudinem,  
 quâ olim facinorosi de monte præcipitari sole-  
 bant; per hoc nimirum significans, quod Deus  
 post diem judicij mortem de excelso monte glo-  
 riæ præcipitabit ad imum inferni, ubi sedes ejus  
 in æternum manebit. Cum enim mors à peccato  
 dimanet, sitque veluti ejus filia, debet cum pec-  
 cato in eodem simul habitare loco, nimirum in  
 inferno, qui idcirco vocatur *puteus interitus*:  
 ubi ipsi damnatis tanquam proprio pabulo in  
 æternum se nutriat, juxta illud Prophetæ: *Sicut  
 oves in inferno positi sunt, mors depascet eos*:  
 nec eos tamen unquam consumet: nam, ut ait  
 Bernardus, *sic morientur ut semper vivant, sic  
 vivunt ut semper moriantur*.

Concludamus ergo hanc digressionem cum  
 Augustino. *Illâ cognitione, illâ visione, illâ con-  
 templatione satiabitur in bonis anima desiderium*.  
*Hoc enim ei solum sat est, ultra non habet quod  
 appetat, quod inhiat, quod requirat: Nam desi-  
 derio hujus satiatis ardebat qui Domino Christo  
 dicebat: ostende nobis Patrem, & sufficit nobis*.  
 Huc ergo contendite, & festinate ingredi in illam re-  
 quietem.

Boëtius  
 lib. 3. de  
 consol.  
 metro  
 11.

*Huc omnes pariter venite capti,  
 Quos fallax ligat improbis carenis,  
 Terrenas habitans libido mentes.  
 Hic erit vobis requies laborum:  
 Hic portus placidâ manens quiete,  
 Hoc unum miseris patens azylum.*



## ARTICVLVS III.

*Convelluntur fundamenta adversæ  
 sententiæ.*

## S. I

Precipuum Scoti argumentum diluitur.

PRÆCIPVVM Scoti fundamentum sumitur ex perfectione amoris beatifici, & potest sic breviter proponi. Formalis beatitudo in perfectissima operatione intellectualis naturæ debet consistere: Sed amor beatificus perfectior est visione: Ergo in illo consistit formalis beatitudo. Major videtur certa, Minor autem, in qua videtur esse posita difficultas, probatur multipliciter. Primò ex Platone, qui præfert amorem cognitioni, & ait: *Nihil habeo majus in me, quàm quod amo; nihil melius, quàm quod amo*. Et potest confirmari ex D. Thoma 1. p. qu. 82. art. 3. ubi docet amorem rerum quæ sunt supra nos, excedere in perfectione cognitionem illarum; & e contra cognitionem rerum quæ sunt infra nos, superare illarum dilectionem; quia res superiores nobilior esse habent in se, quàm in intellectu; unde quando intellectus eas intelligit, illæ quodammodo descendunt, & vilescunt; res verò inferiores nobilior esse habent in intellectu, quàm in seipsis; unde per cognitionem intellectus nobilitantur. Ex quo ibidem infert, quod melior est amor Dei, quàm cognitio: e contra verò melior est cognitio rerum corporalium, quàm amor: Ergo amor beatificus perfectior est visione.

Secundò probatur eadem minor: Ordo Seraphinorum est superior ordini Cherubinorum, ut docet Dionysius cap. 7. de celesti Hierarchia: Sed nomen *Seraphim* sumitur ab ardore charitatis; *Seraph* enim Hebraicè, Latine accendere dicitur: nomen autem *Cherubim* à plenitudine scientiæ derivatur; *Cherub* enim scientia multiplicata sive plenitudo scientiæ interpretatur, ut diximus in tractatu de Angelis: Ergo amor præstat scientiæ, & ardor luci. Unde Bernardus ferm. 3. de verbis Isaiæ, alloquens Luciferum, bellissimè ait: *Bonum erat tibi, signifer magis esses, quàm Lucifer*.

Addit Ficinus, perfectissima omnia in rebus creatis esse amoris symbola: nam inter planetas Sol suo calore amoris symbolum est; inter elementa ignis; inter metalla aurum; & inter gemmas carbunculus, qui est veluti carbo accensus.

Tertiò, Finis præstantior est his quæ sunt ad finem: Sed visio Dei ordinatur ad amorem beatificum, & non è converso; nam ut ait Anselmus lib. 2. car. Deus homo, cap. 1. *Rectus ordo est, cognoscere ut diligamus; perversus autem, diligere ut cognoscamus*: Ergo amor beatificus perfectior est visione.

Quartò, Actus charitatis est perfectior fide: Ergo etiam est perfectior beatifica visione. Antecedens est certum, & patet ex verbis Apostoli 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas*. Consequentia verò probatur: Nam species generis perfectioris, nequit in perfectione excedi à specie generis ignobilioris: Ergo si actus

134.

135.

136.

137.

137.